

Література

1. Паливно-енергетичний комплекс України в контексті глобальних енергетичних перетворень / [А. К. Шидловський, Б. С. Стогній, М. М. Кулик та ін.]. – К.: Українські енциклопедичні знання, 2004. – 468 с.
2. Інноваційні пріоритети паливно-енергетичного комплексу України [за заг. ред. А. К. Шидловського]. – К.: Українські енциклопедичні знання, 2005. – 512 с.
3. Енергетична стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article>.
4. Тевяшев А. Д. Математические модели и методы исследования энергообъединения с точки зрения экспорта электроэнергии / А. Д. Тевяшев, О. И. Синельникова // Интеграция в энергетике и экономическая безопасность государства / [под общ. ред. Вороновского Г. К., Недина И. В.]. – К.: Знания Украины, 2005. – С. 428–439.
5. Гриценко А. В. Энергосистемы Украины и Европы. Когда и как объединяться? / А. В. Гриценко, В. М. Семенюк, Е. В. Савченко // Энергетика та електрифікація. – 2007. – № 2. – С. 3–9.
6. Зубаиров Н. Работать на Европу / Н. Зубаиров // Инвестгазета. – 2007. – № 17. – С. 36–37.
7. Мирской В. Экспорт электроэнергии: мифы и реалии / В. Мирской // Зеркало недели. – 2006. – № 18. – С. 7.
8. Прудка Н. Назревает электрическая война / Н. Прудка // Эксперт. – 2006. – № 22. – С. 24–26.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення енергетичної стратегії України на період до 2030 року" № 145-р від 15.03.06 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
10. Матеріали розширеного засідання колегії Мінпаливенерго від 14.02.2008 р. / Міністерство палива та енергетики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?art_id=123252.
11. Електроенергетика у 2007 році / Міністерство палива та енергетики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mpe.kmu.gov.ua.

УДК 330.15 : 504.06

С. Г. СОСЮРА**Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України**

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКЕ ТА АНАЛІТИЧНЕ
МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ І
ТЕРИТОРІЙ У НАДЗВИЧАЙНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ СИТУАЦІЯХ**

Висвітлюються питання організаційно-управлінського моделювання підвищення ефективності цивільного захисту у сфері захисту населення і територій під час їх ліквідації та/або мінімізації негативних наслідків від надзвичайних екологічних ситуацій та найбільш актуальні і важливі завдання для держави, профільних міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування зі здійснення заходів щодо поліпшення екологічної обстановки в регіонах України та гарантування екологічної безпеки в цілому.

Ключові слова: надзвичайні екологічні ситуації, управління ризиками, організаційно-управлінські питання, система цивільного захисту, Кодекс цивільного захисту

Освещаются вопросы организационно-управленческого моделирования повышения эффективности гражданской защиты в области защиты населения и территорий при их ликвидации и/или минимизации негативных последствий от чрезвычайных экологических ситуаций и наиболее актуальные и важные задачи для государства, профильных министерств, других центральных и местных органов исполнительной власти, местного

самоуправления по осуществлению мер с улучшения экологической обстановки в регионах Украины и обеспечения экологической безопасности в целом.

Ключевые слова: чрезвычайные экологические ситуации, управления рисками, организационно-управленческие вопросы, система гражданской защиты, Кодекс гражданской защиты.

The article highlights the issues of organizational and managerial simulation efficiency of civil protection in the field of population and territory with their elimination and / or minimize negative impacts of environmental emergencies and some of the most pressing and important tasks for the government, ministries and other central and local executive and local authorities to implement measures to improve the ecological situation in the regions of Ukraine and ensuring environmental safety in general.

Key words: environmental emergencies, risk management, environmental emergencies, organizational and managerial issues of civil protection, the Code of Civil Protection.

Невпорядкованість структури сил цивільного захисту, матеріально-технічне оснащення та фактична кількість пожежно-рятувальних підрозділів не відповідають сучасним вимогам і не забезпечують виконання відповідних нормативів щодо захисту населення і територій. Понад 80% одиниць техніки, якими оснащені підрозділи оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС, експлуатується більше ніж 20–30 років. Сучасні види техніки і засоби оперативного реагування становлять лише 3% від потреби, а засоби рятування, індивідуального спорядження та захисту – 20%. Недостатня кількість спеціальної приладів і техніки, а то й повна їх відсутність, яка застосовується для проведення спостережень, моніторингу, рятування людей тощо, у гірській місцевості, шахтах, на воді погіршують ефективність здійснення попереджувальних та інших заходів.

У зв'язку з цим протягом останніх років (за даними МНС) в Україні почастишали випадки:

геологічних процесів, зокрема зсувних, на території майже 200 міст і селищ міського типу та майже тисячі сільських населених пунктів усіх регіонів держави;

гідрогеологічних явищ, зокрема підтоплень, у зоні впливу яких перебуває понад 1 тис. населених пунктів;

гідрометеорологічних явищ – ураганів, смерчів, буревіїв, сильних опадів, граду, обледеніння, спеки, посухи, що спостерігаються в усіх регіонах.

За 1997–2009 роки зареєстровано понад 5,0 тис. надзвичайних ситуацій, зокрема більше як 2,7 тис. техногенного та 1,8 тис. природного характеру. Чисельність людей, які загинули внаслідок надзвичайних ситуацій, становить понад 5,5 тис., при цьому постраждало близько 24,0 тис. чоловік.

Запобігання більшості небезпечних природних явищ пов'язане із значними труднощами через неможливості зіставити їхню потужність із можливостями людей (землетруси, урагани, смерчі тощо). Тому важливим напрямом діяльності органів управління системи цивільного захисту є здійснення комплексу превентивних заходів МНС і його територіальними органами, а саме: комплексні і спеціалізовані перевірки, участь у проведенні державної експертизи містобудівної документації, організації і декларуванні безпеки небезпечних виробничих об'єктів, а також у розслідуванні надзвичайних ситуацій.

Проблемам ефективності функціонування системи цивільного захисту в останні роки приділялася велика увага [1–4]. Зокрема, В. Кондратюком та М. Кулешовим проаналізовано основні питання цивільного захисту, пов'язані з недосконалістю його нормативно-правової основи, гострою проблемою взаємодії та розмежування функцій між підсистемами єдиної системи цивільного захисту.

Взаємозв'язок між різними підсистемами та всією системою в цілому буде досягнуто шляхом: удосконалення технологічних процесів, підвищення надійності технологічного обладнання та експлуатаційної надійності систем, своєчасного оновлення виробничих засобів, застосування якісної документації, залучення кваліфікованого персоналу, створення і застосування ефективних систем контролю і технічної діагностики, безаварійної зупинки виробництва, локалізації і ліквідації аварійних ситуацій тощо.

Результати аналізу стану цивільного захисту свідчать, що сьогодні недостатньо розвинутий методологічний апарат аналізу ефективності управління та функціонування системи цивільного захисту, не впорядкована структура єдиної системи цивільного захисту, потребує оптимізації управління процесами цивільного захисту. На регіональному рівні дублюються управлінські функції, у центральних органах виконавчої влади ліквідовано підрозділи цивільного захисту. Функціональні підсистеми здебільшого не сформовано і не підготовлено до виконання покладених на них завдань. Діяльність держави у сфері цивільного захисту має багато аспектів та потребує узгоджених дій усіх суб'єктів та відповідного ресурсного забезпечення. Домінуючим вектором такої діяльності має бути превентивна політика, запровадження систем управління на всіх ієрархічних рівнях держави, яка, у свою чергу, повинна базуватися на даних моніторингу навколишнього середовища, оцінювання ризиків та прогнозування надзвичайних ситуацій та їх можливих наслідків.

Очевидно, що сьогодні країна перебуває в точці біфуркації, коли державі необхідно приймати відповідні рішення, які можуть суттєво вплинути на якість навколишнього природного середовища, життя та соціально-економічний розвиток.

Згідно з чинним законодавством, у сфері цивільного захисту одночасно існують: Загальнодержавна система цивільної оборони; Єдина Державна система запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру; Єдина система цивільного захисту населення і територій [5].

Якщо звернутися до проекту Кодексу України про цивільний захист [6], то в ньому чітко визначено утворення двох систем, які відповідають напрямам роботи, а саме Єдиної системи моніторингу, прогнозування і запобігання надзвичайним ситуаціям та Єдиної державної системи цивільного захисту. На наш погляд, це свідчить про підвищення уваги до наглядово-профілактичного напрямку діяльності і збільшення ефективності сфери цивільного захисту через управління ризиками в техногенно-природній сферах та не в екологічній сфері.

Законом України "Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру" визначено заходи щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, до яких відноситься проведення оцінки рівнів ризику (потенційної можливості настання стихійного лиха, катастроф та інших непередбачуваних випадків, які призводять до збитків або упущення вигоди, що становить сутність ризику). Проектом Концепції управління ризиками надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, розробленої МНС України, передбачено, що нормативна база ризиків таких надзвичайних ситуацій спирається на два основні нормативні рівні ризиків: мінімально можливий – рівень, нижче якого зниження ризику є економічно недоцільним (не більше ніж 10^{-6}) [7]; і гранично допустимий (ризик менший ніж $1 \cdot 10^{-4}$) [8], однак досі законодавчо не встановлені значення мінімально можливого та прийнятного (ненульового) ризиків життєдіяльності населення, а також немає одностайності у визначенні рівня прийнятного ризику, тобто його нормуванні. Тому відсутність методичного апарату кількісного оцінювання ефективності функціонування єдиної системи цивільного захисту унеможлиблює наукове обґрунтування рішень, які приймаються з цих питань.

Зазначене вказує на необхідність формування нової ідеології протидії надзвичайним екологічним ситуаціям та катастрофам, запровадження на державному рівні певних механізмів управління екологічною та природно-техногенною безпекою. МНС розроблено проект Концепції управління ризиками надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру [9], мета якої полягає в запровадженні в Україні кількісних критеріїв управління техногенною та природною безпекою у сфері цивільного захисту населення. Однак реалізація Концепції управління ризиками потребує більш широкого понятійного спектру вирішення проблем управління ризиками та глибокого тлумачення відповідних теоретичних системних розробок.

Теоретико-методологічні дослідження проблем управління ризиками надзвичайних ситуацій різного походження присвячені наукові доробки В. А. Акімова [10; 11], Н. Асамбаєва [12], Ю. Л. Воробйова [13; 14], Б. М. Данилишина [4; 15], А. Б. Качинського [16; 17], Б. М. Порфирієва [18; 19], Ю. П. Холмогорова [20]. Так, власне можливості управління ризиками розглядаються в доробку Ю. П. Холмогорова [3]; методичний апарат дослідження ризиків – у працях В. А. Акімова [10; 11]; методологічні аспекти управління ризиками у дослідженнях Б. М. Порфирієва [18; 19]; роль і місце держави у процесі управління ризиками – у працях А. Б. Качинського [16; 17].

Найбільш повна сукупність послідовних заходів антиризикової діяльності, застосування яких має комплексний, системний характер, у сучасній економічній теорії та практиці визначається терміном англійського походження – *ризик-менеджмент* (risk management), тобто управління ризиками в його найширшому розумінні, а саме як процес вибору оптимальної з економічного погляду структури інструментів впливу на ризики та їх наслідки. Ризик-менеджмент як система охоплює три послідовні етапи: аналіз ризику (діагностика, або ідентифікація ризиків) – кваліфікація; оцінювання ризиків кількісними методами – квантифікація; визначення послідовності

подальших дій на підставі загальної оцінки ризику в даній конкретній ситуації; контроль за ризиком (уникненням) ризику; зменшенням (мінімізацією) ризику; обмеженням (локалізацією) ризику; розсіюванням (поділом) ризику); фінансування ризику (самофінансування ризиків) – ризики передаються під фінансову гарантію іншого суб'єкта; ризики передаються професійним страховикам на підставі договору страхування за відповідну плату.

Процес державного регулювання у сфері управління ризиком повинен включати: оцінку збитків і прогноз ризиків та зниження їх рівня до прийняттого. Звідси управління ризиками – це необхідна умова ефективного управління сучасними складними системами і складний процес прийняття рішень та здійснення відповідних заходів, спрямованих на забезпечення мінімально можливого рівня ризику. При цьому метою управління ризиками має бути забезпечення стійкого розвитку взагалі та екологічної і природно-техногенної безпеки зокрема.

У більш вузькому значенні метою управління ризиками у сфері екологічної та природно-техногенної безпеки є зменшення кількості та мінімізація соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного походження в Україні шляхом запровадження сучасних механізмів регулювання у цій сфері на основі ризик-орієнтованого підходу і забезпечення прийняттого рівня безпеки населення і територій. Система управління в надзвичайних ситуаціях [21], структура якої за методичними рекомендаціями МНС "Організація управління в надзвичайних ситуаціях" [22] побудована у вигляді структурної схеми (рис.), повинна також включати управління ризиками виникнення надзвичайних екологічних ситуацій, що потребує удосконалення та розвитку. Зокрема:

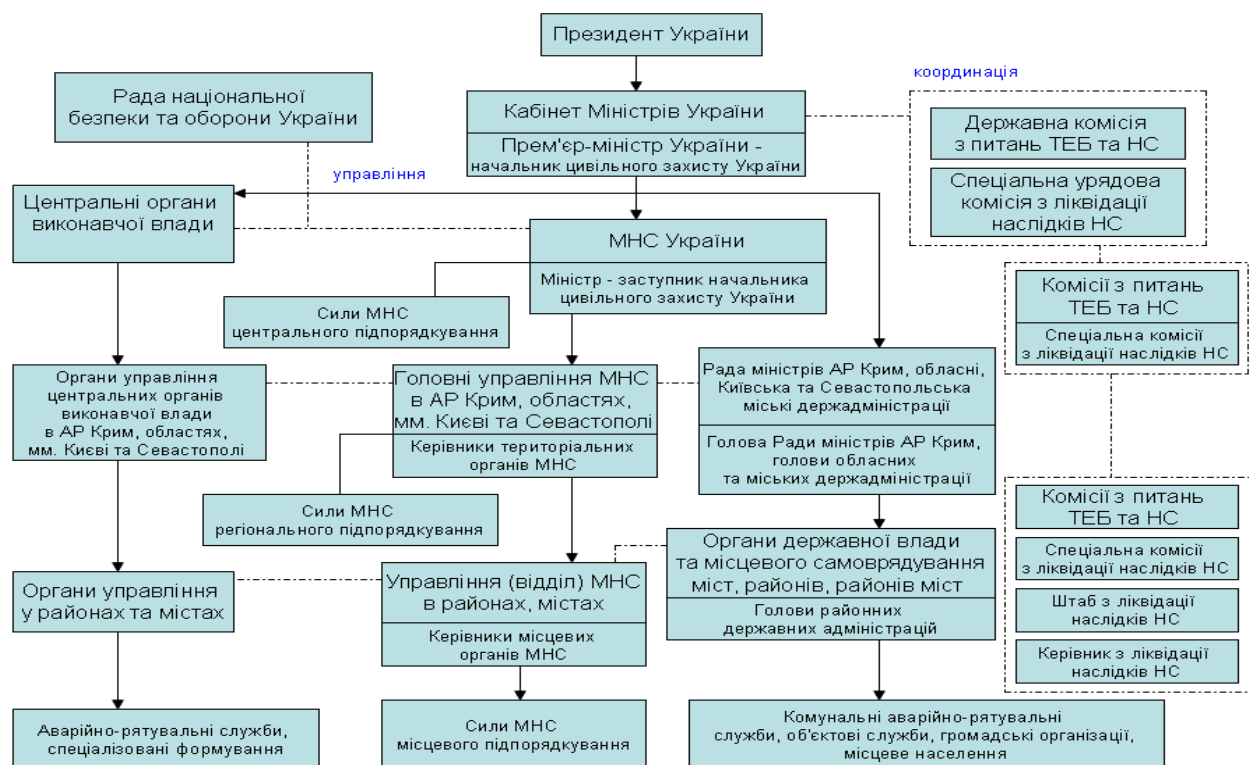

Рисунок. Структурна схема системи управління в надзвичайних ситуаціях

- системи попередження і механізмів державного регулювання управління ризиками надзвичайних екологічних ситуацій;
- системи ліквідації надзвичайних ситуацій, у тому числі екологічних, включаючи оперативне реагування, технічні засоби і технології проведення аварійно-рятувальних робіт, першочергового життєзабезпечення і реабілітації постраждалого населення;
- системи підготовки керівного складу відповідних органів управління, спеціалістів і населення у сфері зменшення ризиків виникнення надзвичайних ситуацій і зменшення масштабів надзвичайних екологічних ситуацій.

Ризик-орієнтований підхід можна визначити як аналіз ризику та застосування значення ризику негативної події, що може трапитися в навколишньому природному середовищі або на об'єкті техносфери, для з'ясування міри її небезпечності та використання цього значення як одного з критеріїв управління [13].

Так, стратегічний підхід до управління ризиками надзвичайних екологічних ситуацій необхідно запровадити в кожному окремому регіоні і здійснювати на основі профілактичних заходів щодо його зниження. Закладені в його основі принципи полягають у тому, що людські втрати поряд з економічним збитком від катастроф можна зменшити шляхом попереднього планування і здійснення капіталовкладень, які виправдані з економічного погляду повинні бути пріоритетним завданням уряду. Питання розробки здійсненої й ефективної стратегії управління ризиками надзвичайних екологічних ситуацій повинно розглядатися поетапно:

визначення та оцінка ризику: якою мірою країна піддана ризику; який від нього економічний і соціальний збиток; яка вірогідність підвищеної шкоди; на що припадає основний ризик;

зменшення ризику: які структурні та неструктурні заходи придатні і здійсненні для зниження фізичної шкоди; якими є пріоритетні області для втручання банку, з огляду на ризик для життя і джерела життєзабезпечення, а також необхідність механізмів реагування на надзвичайні ситуації; яким чином краще здійснити фінансування і підтримку цих заходів;

готовність до надзвичайних екологічних ситуацій: чи достатньою мірою готова країна до реагування на надзвичайні ситуації в організаційному і технічному відношенні; чи здатний існуючий механізм координації і реагування функціонувати в умовах надзвичайної навантаженості; наскільки ефективно інтегровані в систему реагування на надзвичайні ситуації державні й недержавні, двосторонні та міжнародні організації з надання допомоги;

фінансування ризику катастроф або перерахування коштів: які фінансові можливості країни для ліквідації шкоди від подій катастрофічного характеру; чи існує дефіцит коштів; які можуть бути найбільш відповідні фінансові інструменти для вирішення цього питання;

створення інституційної основи: який у країни потенціал для управління надзвичайними ситуаціями на різних рівнях державного управління; чи є інституційно-координаційний механізм, що забезпечує стратегічне планування та прийняття рішень на центральному, регіональному та місцевому рівнях;

наскільки адекватно включені технічні, соціальні та економічні міркування у процес прийняття інвестиційних рішень.

Пропонована система управління ризиками базується на цих п'яти пунктах. Вона може бути запропонована як робочий шаблон для поступового і систематичного напрямку капіталовкладень в удосконалення відповідних систем.

Основні принципи державного управління безпекою в ринкових умовах, що викладено в розробленому МНС проекті Концепції управління ризиками надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, повинні базуватися на: прийнятності, превентивності (запобіганні), мінімізації, повноті, адресності (хто забруднює, той платить), доцільному значенні прийнятних рівнів, інформуванні (декларуванні) [9].

Можливість кількісного аналізу програм та заходів щодо попередження надзвичайних екологічних ситуацій і гарантування екологічної безпеки є вагомим аргументом, що сприяє більш широкому застосуванню концепції екологічного ризику в діяльності відповідних органів виконавчої влади, у тому числі страхових компаній. Системний підхід до попередження надзвичайних екологічних ситуацій як у частині їх відвернення (зниження ризиків виникнення), так і зменшення втрат та збитків від них (пом'якшення наслідків), можливо використовувати для надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, зокрема за наступними напрямками:

- моніторинг і прогнозування надзвичайних екологічних ситуацій;
- раціональне розміщення продуктивних сил на територіях з урахуванням природної і техногенної безпеки;
- відвернення у межах можливого окремих несприятливих і небезпечних природних явищ та процесів шляхом систематичного зниження накопиченого руйнівного потенціалу;
- запобігання аварій і техногенних катастроф шляхом підвищення технологічної безпеки виробничих процесів та експлуатаційної надійності обладнання;
- розробка і здійснення інженерно-технічних заходів, спрямованих на усунення джерел надзвичайних екологічних ситуацій, пом'якшення їх наслідків, захист населення і матеріальних засобів;
- підготовка об'єктів економіки і систем життєзабезпечення населення до роботи в умовах надзвичайних екологічних ситуацій;
- декларування промислової безпеки;
- ліцензування діяльності об'єктів підвищеної небезпеки та потенційно небезпечних об'єктів;
- страхування ризиків та відповідальності за завдану шкоду внаслідок експлуатації об'єкта підвищеної небезпеки;
- проведення державної експертизи у сфері попередження надзвичайних екологічних ситуацій;
- державний нагляд і контроль з питань екологічної, природної та техногенної безпеки;

- інформування населення про потенційні природні й техногенні загрози на території, де воно проживає;
- підготовка населення у сфері захисту від надзвичайних екологічних ситуацій.

Слід зазначити, що необхідність зменшення кількості надзвичайних екологічних ситуацій та підвищення рівня безпеки населення й захищеності об'єктів економіки, території країни від надзвичайних екологічних ситуацій різного походження є вимогами сьогодення і сучасний стан організації взаємодії та координації дій у цілому забезпечить необхідний рівень оперативного реагування. Разом з тим не варто нехтувати питаннями, що потребують подальшого розвитку і теоретичного підґрунтя діяльності у сфері цивільного захисту, а саме:

математичне моделювання, яке широко застосовується в різних галузях науки, оскільки є ефективним методом дослідження складних систем і процесів, дає можливість проаналізувати поведінку досліджуваних систем у широкому діапазоні вхідних параметрів, у різних режимах функціонування, виявляти найбільш впливові фактори та характер впливу надзвичайних екологічних ситуацій, що можуть бути використані для забезпечення ефективності попереджувальної діяльності системи управління;

економічне моделювання наукового, матеріально-технічного та ресурсного забезпечення заходів щодо попередження надзвичайних екологічних ситуацій, тобто своєчасна мобілізація наукового потенціалу разом із ресурсним та матеріально-технічним забезпеченням, раціональний їх розподіл та використання приведе до ефективної реалізації попереджувальних заходів та мінімізації виникнення надзвичайних екологічних ситуацій. Витрати повинні бути ефективними. В загальнотеоретичному аспекті необхідно забезпечити високе співвідношення "ефект–витрати" за кожним конкретним заходом (впливом) як на етапі прийняття рішень так і їх реалізації. Адже економічний ефект від заходів полягає у запобіганні збитків, то він не завжди сприймається керівниками об'єктів господарювання як реальний ефект.

Оскільки досягти абсолютного рівня надійності техногенних та природних процесів, усунути загрозу виникнення надзвичайних екологічних ситуацій не можливо, принаймні на даному етапі розвитку цивілізації, то нарощування вкладень на їх попередження повинно мати розумні межі. Очевидно, що необхідно заздалегідь визначитися з прийнятним рівнем безпеки (критичним значенням показника) і виходячи з нього планувати запобіжні заходи. При цьому, звичайно, необхідно забезпечити цільове та ефективне використання коштів.

Програма розвитку цивільного захисту на 2009–2013 роки, була розроблена і затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2009 року № 156, за умови правильно вибраного курсу, дасть змогу більш системно й ефективно здійснювати заходи щодо ліквідації надзвичайних ситуацій, у тому числі екологічних, та запобігати їх виникненню, поставивши мету завершення створення єдиної системи цивільного захисту та в її складі системи управління процесами цивільного захисту, ефективних й уніфікованих

сил цивільного захисту, що створить умови для зменшення ризику виникнення надзвичайних ситуацій та пом'якшення їх наслідків.

Для вдосконалення організаційно-управлінської структури єдиної системи цивільного захисту населення і територій необхідно вирішити питання вдосконалення існуючої системи обліку та реєстрації надзвичайних ситуацій, а в подальшому створення цілісної системи їх моніторингу та прогнозування, зокрема розроблення механізму попередження і прогнозування надзвичайних ситуацій різного походження як в окремих галузях економіки та сферах життєдіяльності населення, так і в Україні загалом.

Для цього доцільно створити центри моніторингу, обліку та прогнозування надзвичайних ситуацій, розробити автоматизовану систему оперативного моніторингу та обліку інформації через мережу об'єктів УІАС НС на територіальному рівні, удосконалити існуючі моделі розвитку ситуацій, зокрема в межах Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань надзвичайних ситуацій (далі – УІАС НС):

удосконалити систему збору, моніторингу та обліку інформації про надзвичайні ситуації МНС (автоматизований банк даних, який є автоматизованою інформаційно-довідковою системою обліку та оброблення інформації про надзвичайні ситуації) та Державну систему моніторингу довкілля з питань небезпечних екологічних ситуацій унаслідок техногенних аварій, катастроф та надзвичайних явищ природного характеру (Мінприроди);

доопрацювати створену електронну оперативну карту, яка забезпечувала проведення моніторингу надзвичайних ситуацій різного походження в цілодобовому он-лайн-режимі;

удосконалити та ввести в експлуатацію прогнозно-моделюючі комплекси "Паводок", "Зсуви", "Хімія", Інформаційно-аналітичну програму оцінки ризику виникнення надзвичайних ситуацій та можливих втрат від них. Забезпечення високого рівня захищеності населення і територій від надзвичайних екологічних ситуацій пов'язано з розвитком як системи попередження, так і реагування на надзвичайні ситуації, у тому числі екологічні. У функціональному відношенні такі системи пов'язані між собою та фактично можуть розглядатися як цілісна система; в організаційному – елементи системи попередження розподілені за своєю належністю та потребують значних координаційних впливів; в економічному – ці дві системи мають бути економічно ефективними.

Отже, необхідно продовжувати роботу з удосконалення системи управління, координації і взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади у виконанні заходів захисту населення і територій, організації реагування та ліквідації наслідків надзвичайних екологічних ситуацій і постійно здійснювати контроль за їх успішним виконанням.

Література

1. Кондратюк В. Цивільна оборона чи цивільний захист? / В. Кондратюк // *Надзвичайна ситуація*. – 2006. – № 7. – С. 46–49.
2. Кулешов М. М. Вдосконалення надійності функціонування системи цивільного захисту / М. М. Кулешов, П. В. Одарюк // *Проблеми надзвичайних ситуацій: зб. наук. пр. УЦЗ України*. – Харків: УЦЗУ, 2006. – Вип. 3. – С.135-141.

3. Кулешов М. М. Служба цивільного захисту – проблеми та шляхи їх вирішення / М. М. Кулешов // Шляхи підвищення ефективності управлінської діяльності на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Матеріали науково-практичної конференції. – Харків: АЦЗУ, 2006. – С. 3–4.
4. Данилишин Б. М. Природно-техногенні катастрофи: проблеми економічного аналізу та управління / Богдан Данилишин. – К.: ЗАТ "Нічлава", 2001. – 260 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку цивільного захисту на 2009–2013 роки" від 15 лютого 2008 року № 156: станом на 10 лютого 2010 р. / Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=156-2009-%EF>.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України від "Про схвалення Концепції проекту Кодексу цивільного захисту України" 12 листопада 2008 р. № 1424: станом на 10 лютого 2010 р. / Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/15259>.
7. Якименко О. П. Застосування ризик-орієнтовних підходів у здійсненні наглядової діяльності [Електронний ресурс] / О. П. Якименко, Р. В. Климусь // Вісник Національного університету кораблебудування. – Режим доступу: <http://ev.nuos.edu.ua/content/zastosuvannya-rizik-or%>.
8. Хом'як Я. І. Застосування ризик-орієнтованих підходів у здійсненні наглядової діяльності [Електронний ресурс] / Я. І. Хом'як, О. П. Якименко, Р. В. Климусь // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – К., 2009. – С. 25. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Pb/2009_14/index.html.
9. Концепція управління ризиками надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру (проект) [Електронний ресурс] / Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/content/education_kurns.html.
10. Акимов В. А. Методический аппарат исследования природного и техногенного риска / В. А. Акимов, Н. Н. Радаев // Безопасность жизнедеятельности. – 2001. – № 2. – С. 34–38.
11. Акимов В. А. Оценка и прогноз стратегических рисков России: теория и практика [Электронный ресурс] / В. А. Акимов // Право и безопасность. – 2004. – № 1 (10). – Режим доступа: http://dpr.ru/pravo/pravo_7_4.htm.
12. Асамбаев Н. Оценка, анализ, измерение и управление рисками / Асамбаев Назарбек // Управление риском. – 2002. – № 1. – С. 9–18.
13. Воробьев Ю. Л. Национальная безопасность и управление стратегическими рисками в России / Ю. Л. Воробьев // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. – 2000. – № 5. – С. 6–15.
14. Воробьев Ю. Л. Управление стратегическими рисками чрезвычайных ситуаций в системе обеспечения национальной безопасности России / Ю. Л. Воробьев // Гражданская защита. – 2003. – № 6. – С. 19–22.
15. Данилишин Б. М. Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки України / Данилишин Б. М., Ковтун В. В., Степаненко А. В. – К.: Лекс Дім, 2004. – 552 с.
16. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення: [монографія] / А. Б. Качинський. – К., 2001. – 311 с.
17. Качинський А. Б. Інтегральні оцінки ризику екологічної безпеки регіонів України / А. Б. Качинський, Л. І. Глуцький, Г. Л. Сонкіна // Регіональна економіка. – 2001. – № 1. – С. 213–221.
18. Порфирьев Б. Н. Управление безопасностью в природно-техногенной сфере на основе концепции риска / Б. Н. Порфирьев // Управление риском. – 2002. – № 2. – С. 36–42.
19. Порфирьев Б. Н. Управление безопасностью в природно-техногенной сфере на основе концепции риска: региональный уровень / Б. Н. Порфирьев // Управление риском. – 2002. – № 4. – С. 3–8.
20. Холмогоров Ю. П. Риск и управление [Электронный ресурс] / Ю. П. Холмогоров / Самиздат. – Режим доступа: http://zhurnal.lib.ru/h/holmogorow_j_p/n3.shtml.
21. Антоненко В. М. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т.2: Організація управління в надзвичайних ситуаціях / [за заг. ред. В. М. Антонія]. – К.: Купріянова, 2007. – 636 с.

22. Антонець В. М. Організація управління в надзвичайних ситуаціях: метод. реком. Затверджені наказом МНС від 5 жовтня 2007 року № 685 / [під загальною редакцією В. М. Антонія]. – К.: Всеукраїнський науково-дослідний інститут цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру МНС, 2007. – 128 с.

УДК 332.64 : 332.27 : 711.13

М. Г. СТУПЕНЬ, Р. Б. ТАРАТУЛА
Львівський національний аграрний університет

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ

У статті здійснено аналіз сучасної системи ведення державного земельного кадастру.

Ключові слова: земельні ресурси, земельна реформа, земельні відносини, приватизація землі, земельно-господарський устрій.

В статье осуществлен анализ современной системы ведения государственного земельного кадастра.

Ключевые слова: земельные ресурсы, земельная реформа, земельные отношения, приватизация земель, земельно-хозяйственный уклад.

In clause it is lead the analysis and modern system of conducting state ground to a cadastre.

Key words: land resources, are populated areas, land reform, relations, privatization of land, land-proprietary organization.

У сучасних умовах поступово змінюється ставлення до землі: вона визначається товаром майбутнього ринку землі, усе більшої ваги набуває питання вартісної оцінки, яка з теоретичного простру переходить до площини практичного навантаження, стаючи життєво необхідною для економіки всієї держави. Тому особливою умовою вдосконалення земельних відносин та податкової системи є наявність науково обґрунтованої грошової оцінки земельних ділянок. Залежно від призначення та порядку проведення грошова оцінка може бути нормативною, яка використовується для визначення розміру земельного податку, втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель, та експертною, що застосовується при здійсненні цивільно-правових угод.

Грошова оцінка земель різного цільового призначення базується на різних методичних підходах, які в більшості випадків потребують удосконалення. У першу чергу це стосується методики визначення показників грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, яка не повною мірою відповідає сучасним вимогам, оскільки здійснюється на застарілій інформаційній базі, а для поновлення збору достовірної інформації про землю для її оцінки відсутній механізм.